

УДК 340.134 (477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.1.9>

РОЛЬ КИРИЛА ТРИЛЬОВСЬКОГО В ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВАРИСТВА «НОРОДНА ВОЛЯ» В ГАЛИЧИНІ

Корольова В.В.,

*кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри державно-правових дисциплін,
Університет «КРОК»,*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2998-6144>

e-mail: ViktoriyaV@krok.edu.ua

Корольова В.В. Роль Кирила Трильовського в організації діяльності товариства «Народна Воля» в Галичині.

У статті розкриваються причини та передумови створення товариства «Народна Воля», яке здійснювало суспільно-політичну просвіту усіх верств українського суспільства, відстоювання їх прав у державних інституціях. Зазначено що, організаторами товариства у Галичині стали представники Русько-української радикальної партії, яка у своїй діяльності орієнтувалася на захист прав українського населення краю та боротьбу за те, щоб галичани мали рівні права з представниками інших народів Австро-Угорщини.

Охарактеризовано Статут «Народної Волі», зокрема, зазначено мету діяльності товариства, шляхи реалізації статутних завдань, а також форми взаємодії з населенням краю. Розглянуто організаційно-правові засади функціонування товариства, зокрема, кожен повнолітній громадянин Австро-угорської імперії, української національності може бути членом товариства; нових учасників затверджує головний осередок товариства більшістю голосів; повноваження припиняється за власним бажанням члена, або за рішенням Виділу; особа, яку виключено, має право відновити своє членство на найближчих загальних зборах.

Проаналізовано роль визначного українського правника та суспільно-політичного діяча Кирила Трильовського в організації роботи «Народної Волі». Наголошено, що адвокат поряд із С. Даниловичем, М. Павликом, І. Сандуляком та іншими брали безпосередню участь у розробці Статуту товариства. Вказано, що під час перших зборів товариства (30 липня 1893 р., м. Коломия) К. Трильовський був обраний до керівного складу народних зборів. Зазначено, що 12 грудня 1897 р., під час чергових зборів у м. Коломия, головою товариства призначено К. Трильовського, заступником П. Лаврука, секретарем П. Терпелюка, касиром Л. Бачинського.

Зазначено, що Кирило Трильовський завжди був активним організатором зборів та віч, а також доповідачем, який виносив на обговорення найбільш важливі для простого населення питання. Проаналізовано участь К. Трильовського на різних заходах товариства та розкрито ухвали, які мали на меті покращити різні сфери життя населення Галичини.

Вказано, що місцева адміністрація вкрай рідко давала дозволи на проведення публічних заходів, ініційованих товариством «Народна Воля». Це було пов'язано з тим, що питання, які розглядалися під час зборів товариства, торкалися найбільш актуальних і важливих проблем місцевого населення, відтак спонукаючи до поширення національних ідей та викликаючи незадоволення простих галичан.

Ключові слова: товариство «Народна Воля», Кирило Трильовський, правозахисна діяльність, українське державотворення, Русько-українська радикальна партія, Галичина.

Korolova V.V. The role of Kyrylo Trylovskiy in the organization of the activities of the «Norodna Volya» society in Halychyna.

The article reveals the reasons and prerequisites for the creation of the «Narodna Volya» society, which carried out social and political enlightenment of all strata of Ukrainian society, defending their rights in state institutions. It is noted that the organizers of the association in Galicia were representatives of the Russian-Ukrainian radical party, which in its activities focused on protecting the rights of the Ukrainian

population of the region and fighting for Galicians to have equal rights with representatives of other peoples of Austria-Hungary.

The Charter of «Narodna Volya» is characterized, in particular, the purpose of the company's activities, ways of implementing the statutory tasks, as well as forms of interaction with the population of the region are indicated. The organizational and legal principles of the society's functioning have been considered, in particular, every adult citizen of the Austro-Hungarian Empire of Ukrainian nationality can be a member of the society; new members are approved by the main branch of the society by a majority of votes; the authority is terminated at the member's own will, or by the decision of the Division; a person who is expelled has the right to renew his membership at the next general meeting.

The role of Kyrylo Trylovskiy in organizing the work of «Narodna Volya» was analyzed. It is emphasized that the lawyer, along with S. Danylovych, M. Pavlyk, I. Sanduliak and others, took a direct part in the development of the company's Charter. It is indicated that during the first meeting of the society (July 30, 1893, Kolomyia) K. Trylovskiy was elected to the leadership of the people's meeting. It is noted that on December 12, 1897, during regular meetings in the city of Kolomyia, the chairman of the society was appointed K. Trilovskiy, deputy P. Lavruk, secretary P. Terpelyuk, cashier L. Bachynskiy.

It is noted that Kyrylo Trilovskiy was always an active organizer of meetings and meetings, as well as a speaker who brought up for discussion the most important issues for the common people. The participation of K. Trylovskiy at various events of the society was analyzed and the resolutions aimed at improving various spheres of life of the population of Galicia were revealed.

It is indicated that the local administration very rarely gave permits for holding public events initiated by the «Narodna Volya» society. This was due to the fact that the issues discussed during the meetings of the society touched on the most urgent and important problems of the local population, thus encouraging the spread of national ideas and causing discontent among ordinary Galicians.

Key words: «Narodna Volya» society, Kyrylo Trylovskiy, human rights activities, Ukrainian state formation, Ukrainian radical party, Galicia.

Постановка проблеми. Упродовж багатьох століть становлення української державності відбувалося завдяки активній діяльності патріотично налаштованої української інтелігенції, яка використовувала правові, освітні, соціально-культурні інструменти з метою відстоювання прав і свобод українського населення. До числа таких борців належить український політичний діяч, правозахисник, адвокат Кирило Трильовський, який підпорядкував своє життя відстоюванню інтересів простого населення Галичини. Вивчення історико-правового досвіду самовідданої діяльності К. Трильовського є важливою складовою дослідження боротьби українського народу за свою незалежність, самоідентичність та унікальність, що в умовах воєнної агресії Російської Федерації набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні напрями діяльності Кирила Трильовського були предметом вивчення та дослідження таких науковців, як Т. Андрусак, С. Баран, А. Бойчук, Л. Бойчук, І. Головацький, В. Кульчицький, В. Костицький, М. Петрів, О. Святоцький та інші. Дослідники ґрунтовно проаналізували суспільно-політичну та правову діяльність К. Трильовського. Проте його правозахисна практика щодо відстоювання інтересів українського населення Галичини та Буковини потребують, на наш погляд, глибшого розкриття.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми. На сьогоднішній день у вітчизняній історіографії недостатньо уваги приділяється ролі і значенню персоналій у розбудові української державності, професійна діяльність яких значною мірою впливала на становлення вітчизняної державності і права. До таких осіб належить видатний український адвокат і громадсько-політичний діяч К. Трильовський.

Мета статті – проаналізувати роль Кирила Трильовського організації товариства «Народна Воля» як осередку захисту прав українського населення Галичини.

Виклад основного матеріалу. Внесок Кирила Трильовського у становлення української державності важко переоцінити, оскільки саме він разом із однодумцями стояли у витоків українських галицьких товариств, які відіграли значну роль у вітчизняному національно-визвольному русі кін. ХІХ – поч. ХХ ст.; відстоював інтереси галичан в австрійському парламенті; був організатором січового руху на теренах Галичини; став одним із творців ідеологічної основи у діяльності Української радикальної партії та здійснив помітний вплив на становлення вітчизняної політичної та правової думки до того часу; захищав місцеве населення краю як адвокат під час судових процесів.

Більш детальну увагу хочемо приділити участі Кирила Трильовського в організації товариства «Народна Воля», яка наприкінці XIX ст. стала однією з найбільш чисельних організацій, що здійснювала суспільно-політичну просвіту усіх верств українського суспільства, захист прав громадян та відстоювання їх у державних інституціях.

У 90-х рр. XIX ст. на Коломийщині, а згодом і на всій Галичині набувають значного поширення ідеї радикального руху, ідеологами якого були І. Франко, М. Павлик і його сестра, С. Данилович, О. Терлецький, Н. Кобринська, Т. Окуневський. В умовах австрійського панування русько-українська радикальна партія проголосила важливим завданням вибороти для населення таке становище, щоб воно мало цілковиту політичну свободу та рівноправність з іншими народами імперії й, щоб бути самостійним, візи панування будь-якого іншого народу [3, с. 32].

Центром творення радикальних ідей стали стіни Коломийської гімназії. У таємному гуртку місцеві гімназисти пропагували радикальні погляди, комплектували літературу соціалістичними творами І. Франка, М. Драгоманова, українських та польських авторів, вивчення яких не було передбачено навчальною програмою [6, с. 84].

Прихильники радикального руху ставили за мету проведення широкої організаційної та просвітницької діяльності. З цією метою вони використовували різні засоби, але найбільшою ефективністю відзначалося проведення віч, які, зазвичай, користувалися популярністю у простих галичан і тому були досить чисельними за кількістю учасників. На народних вічах обговорювалися актуальні питання суспільного політичного і соціально-економічного життя західноукраїнських земель. Саме на вічах підіймалися питання не тільки щодо покращення соціального добробуту громадян, але й поставала ініціатива стосовно утворення читалень, запровадження позичкових кас, селянського промислу, неодноразово порушувалось мовне питання.

На народному вічі в Коломиї, що відбулося наприкінці 1891 р. за участю К. Трильовського, було поставлене питання про створення окружного (коломийського) політичного товариства для оборони прав народу [8, с. 62], діяльність якого мала на меті захист прав громадян усіма доступними законними методами. У 1892 році було розроблено статут організації під назвою «Народна Воля» й передано до Центрального Комітету Галицького намісництва для затвердження. Кирило Трильовський мав безпосереднє відношення до розробки Статуту. Головою комісії з розробки нормативного документа був Северин Данилович. Серед її учасників були також провідні тогочасні діячі, такі як: Михайло Павлик, Іван Сандуляк, Юрко Лутчак, Федір Котюк, Іван Вишиванюк, Іван Вирстюк.

У статуті було проголошено мету діяльності товариства, а саме: 1) суспільно-політична просвіта усіх верств українського суспільства; 2) захист прав громадян та відстоювання їх у державних інституціях; 3) пропаганда безпосереднього, загального, таємного голосування стосовно усіх гілок законодавчої влади. Реалізація статутних завдань здійснювалася шляхом проведення Загальних зборів товариства, під час яких його організатори розглядали найбільш важливі питання сучасного, політичного, економічного та культурного характеру і ухвалювали відповідні постанови. Водночас, народні зібрання передбачали участь пересічних громадян у роботі народних віч, різного роду публічних заходах, утримання бібліотек і читалень товариства тощо.

Офіційною датою створення товариства «Народна Воля» вважається 30 травня 1893 року. А 30 липня 1893 р. у Коломиї відбулися перші збори політичного радикального товариства «Народна Воля», на яких переважна більшість присутніх були українські селяни. Головою організації одноголосно було обрано Івана Франка [7, с. 48]. Він очолив президію зібрання та виголосив промову, присвячену своїй діяльності стосовно справи боротьби за права і свободи місцевого селянства. Також І. Франко наголосив, що селяни своєю наполегливою працею та сумлінним виконанням обов'язків мають бути наділені широкими правами та привілеями нарівні з панами.

К. Трильовський був обраний до керівного складу народних зборів [1, с. 208-209]. Новообрана президія стояла на позиціях, що це було першим вічем, де чітко дотримано статутних вимог РУРП (Русько-українська радикальна партія). На зборах виступили понад десять доповідачів, які значну увагу приділили вирішенню нагальних соціальних й економічних питань, правовому становищу населення краю, підвищенню ефективності громадського самоврядування, покращенню матеріального достатку громадян та аграрного законодавства, а також ретельній характеристиці радикальних ідей та їх усвідомлення серед населення [1, с. 208-209]. Потрібно зауважити, що на вказаному зібранні до лав товариства записалося близько 200 членів [5, с. 15].

Розглядаючи організаційно-правові засади функціонування товариства, варто зазначити, що кожен повнолітній громадянин Австро-угорської імперії, української національності може бути

членом товариства. Нових учасників затверджує головний осередок товариства (Виділ) більшістю голосів. Повноваження припиняється за власним бажанням члена, або за рішенням Виділу. Особа, яку виключено, має право відновити своє членство на найближчих загальних зборах. Також члени товариства мають такі повноваження: 1) вибирати та бути вибраними до Виділу; 2) брати участь в загальних зборах, відчитих, викладах і вечорницях, пропонувати внесення і голосувати, користуватись літературою бібліотеки і читальні; 3) бути на засіданнях головного осередку товариства з правом дорадчого голосу. З-поміж зобов'язань членів «Народної Волі» можна виокремити наступні: підтримувати цілі і завдання товариства; старатися привести нових членів організації; платити щорічний внесок 20 кр. до каси товариства [6, с. 122-123].

З моменту обрання до керівного складу товариства К. Трильовський завжди перебував у колі активних учасників, зокрема, при вирішенні адміністративних питань у діяльності товариства. Водночас відстоюючи права українського селянства в економічній сфері 20 серпня 1893 року, він ініціював спеціальне засідання товариства, де на публічно порушив проблему вкрай важкого становища українського населення, водночас, запропонувавши потенційно можливі шляхи його вирішення.

16 грудня 1894 р. зусиллями товариства «Народна Воля» і повітовими селянськими комітетами в різних містах Галичини у Львові відбулося віче, присвячене 30-літньому творчому ювілею Михайла Драгоманова. У роботі віча брали участь також К. Трильовський та І. Франко. За хронікальним описом віча, «Др. Кирило Трильовський, адвокатський кандидат зі Снятина, говорив довго і так остро, що й за его промову сконфісковано «Діло» і «Галичанина» [2, с. 53].

Значною подією в діяльності «Народної Волі» було скликання п'ятих зборів товариства (12 грудня 1897 р., м. Коломия), учасниками яких стали приблизно 800 жителів краю. На зборах обрано новий керівний склад політичного товариства у кількості дев'яти осіб, а головою призначено К. Трильовського, заступником П. Лаврука, секретарем П. Терпелюка, касиром Л. Бачинського [6, с. 134]. У своєму виступі К. Трильовський зазначив, що важливу увагу в діяльності організації потрібно приділити політичній просвіті населення краю. Також збори ухвалили низку резолюцій, підготовлених К. Трильовським, С. Даниловичем, І. Сандуляком та І. Запаринюком. З-поміж основних резолюцій можемо виокремити наступні: висловлено прохання парламентарям активніше впливати на зменшення негативного впливу представників польської адміністрації у вирішенні важливих питань українства краю; виступили за поділ Галичини на східну (українську) і західну (польську) частини; оголошено про співпрацю з чеськими і німецькими робітниками у справі розширення прав національностей Австро-Угорської імперії; щодо місцевого виборчого законодавства – оголошено загальне безпосереднє голосування усіх членів громади містечка чи села [6, с. 134].

Одним з чільних питань, якому приділяли увагу члени товариства – це питання реформування чинного виборчого законодавства. Зокрема, за ініціативи товариства «Народна Воля» було проведено низку публічних заходів, під час яких обговорювалося загальне виборче право. Акцентувалося на дотриманні загального безпосереднього і таємного голосування на виборах до різних рівнів законодавчих гілок влади, ліквідації куріальної системи та палати панів у складі Державної ради.

За результатами засідань була розроблена низка резолюцій, зокрема звернення до депутатів Руського клубу в Австрійському парламенті щодо більш систематичного обговорення питання стосовно пропорційності кількості громадян, які мають право голосу при здійсненні виборчої кампанії у тому чи іншому окрузі, висловлено публічне неприйняття нового кримінального закону, який передбачав заборону ведення політичної агітації напередодні виборів. Водночас закликали місцевих жителів брати більш активну участь у виборчому процесі, що забезпечило б належне представництво народних обранців у різного роду законодавчих органах влади Австро-Угорської імперії.

Окрім важливих політичних питань, на публічних масових заходах співорганізатором яких був К. Трильовський, приймався ряд актуальних рішень культурно-просвітницького та освітнього характеру. На вічі у Коломії 17 жовтня 1909 року, крім важливих ухвал суспільно-політичного характеру, чимало уваги було приділено проблемам порушення прав української мови у краї. У зв'язку з цим місцевим жителям рекомендувалось повідомляти про такі факти українських депутатів Державної ради, а також готувати відповідні петиції до міністерських органів Австро-Угорщини.

Водночас, місцева адміністрація вкрай рідко давала дозволи на проведення публічних заходів, ініційованих товариством «Народна Воля». Це було пов'язано з тим, що питання, які розглядалися під час зборів товариства, торкалися найбільш актуальних і важливих проблем місцевого населення. Також діяльність товариства користувалася значною підтримку галичан, що викликало занепокоєння у польської адміністрації. До прикладу, кількість учасників «Народної Волі» станом

на початок 1894 року було близько 500 осіб, а вже станом на кінець 1902 р. до складу товариства входило 750 осіб [6, с. 128]. Зокрема, було заборонено проведення віча (14 листопада 1906 року) на якому члени товариства мали на меті обговорити питання реформування чинного виборчого законодавства, проаналізувати соціально-економічне становища українського населення краю, погодити відкриття видавництва для друку літератури та популяризації діяльності товариства.

Висновки. Таким чином, упродовж періоду своєї діяльності товариство «Народна Воля» стало осередком згуртування простого українського населення Галичини. Кирило Трильовський як активний учасник цієї організації, а згодом як її керівник, брав активну участь в організації публічних масових заходів, на яких підіймалися важливі тогочасні питання, пов'язані соціально-економічним становищем галичан, із реформуванням центрального й місцевого виборчого законодавства, належною організацією шкільної справи в краї, потребою розмежування земельних угідь між селянським населенням і більш заможними власниками, необхідності ремонту доріг тощо. Така діяльність сприяла широкому поширенню національних ідей, надавала суттєву підтримку галичанам у вирішенні важливих для них питань.

Список використаних джерел:

1. Горак Я. Листи до Івана Франка та спогади про нього Кирила Трильовського. *Українське літературознавство*. 2015. Випуск 79. С. 199–311.
2. Горак Я. Кирило Трильовський та Іван Франко: до історії взаємин. *Кирило Трильовський і січовий рух: Матеріали наукової конференції, приуроченої 150-річчю від дня народження Кирила Трильовського та 100-річчя створення Легіону Українських Січових Стрільців* (Коломия, 6 травня 2014 р.). Коломия: Вік, 2014. С. 53.
3. Данилович С.Т. Пояснення Програми русько-української Радикальної партії. Львів, 1897. 72 с
4. Королько А. Кирило Трильовський – ідейний натхненник та організатор «Народних спілок» на Покутті (кінець ХІХ-початок ХХ ст.). *Кирило Трильовський і січовий рух: Матеріали наукової конференції, приуроченої 150-річчю від дня народження Кирила Трильовського та 100-річчя створення Легіону Українських Січових Стрільців* (Коломия, 6 травня 2014 р.). Коломия: Вік, 2014. С. 78–101.
5. Королько А. Січовий рух на Покутті (1900–1914 рр.): організаційні осередки та їх практична діяльність. *Вісник Прикарпатського університету. Історія*. 2011. Вип. 19. С. 13–21.
6. Королько А., Марчук В. Кирило Трильовський та діяльність українського радикального політичного товариства «Народна воля» в м. Коломиї (1893–1914 рр.). *Кирило Трильовський і січовий рух: Матеріали наукової конференції, приуроченої 150-річчю від дня народження Кирила Трильовського та 100-річчя створення Легіону Українських Січових Стрільців* (Коломия, 6 травня 2014 р.). Коломия: Вік, 2014. С. 116–153.
7. Нагірняк А.Я. Кирило Трильовський – організатор січового руху у Галичині (кін. ХІХ – поч. ХХ ст.). *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Держава та армія*. 2014. № 784. С. 46–51.
8. Трильовський К. Про народне віче в Коломиї. *Хлібороб*. 1891. № II. 12–15 грудня. С. 58–62.